

VI. Naša organizacija.

Dokazal sem, da je namen „Zveze“ dober in idealen. Vsak objektiven razsodnik mi bo priznal, da je s tem pa tudi že vse povedano. „Zveza“ je idealen stvar, sloneč na pomankljivo zidani realni podlagi. Nam učiteljem pa ne zadostuje edino idealna naprava in hočemo imeti praktičnih koristi od svojih zvez, kojim žrtvujemo um, čas in denar. Spraviti nam je treba vse naše naprave v gotovo organizacijo, določiti vsakemu teh svoj delokrog, uvesti gotove instance. Tega sedaj nimamo in v tem je naša slabost. Smo kakor palčice, koje vsakdo z lahkoto zlomi, ko bi lahko tvorili snop, ki se ne da niti upogniti. To pa ni jedina napaka. Poglavitno zlo je rivaliziranje „Zveze“ s „Slov. učiteljskim društvom v Ljubljani“. Namen obeh je jednak, doseže pa nijedno ničesar. Živimo v mešanici, zato je pa skrajni čas, da uredimo zamotane svoje razmere. K temu je treba le nekoliko dobre volje in praktičnega razuma.

Krajevne razmere naj uredi dotično učiteljstvo, koje naj bode v vseh vprašanjih solidarno.

Stvari, ki se tičejo le jednega okraja, upravlja naj samostojno dotično okrajno učiteljsko društvo.

Zadeve cele kronovine urejuje naj deželno učiteljsko društvo, katero naj bi imelo pri nas na Kranjskem svoj sedež v Ljubljani, toda v istini, ne samo po imenu. Vodstvo deželnega društva naj bi bili delegati, koje bi izvolila okrajna učiteljska društva iz pojedinih okrajev. Naše deželno društvo naj bi bilo kompetentno za vse za deve, ki se tičejo naše kronovine.

Zveza učiteljskih društev končno, koje sedež je itak v Ljubljani, da si samo na popirji, naj je najvišja instanca, katera ima obravnavati le zadeve vseobčnega pomena.

Taka organizacija je idealna in se da tudi lahko uresničiti. V naši kronovini ima največji ugled „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“. To naj se loti dela ter pozove posamična okrajna društva, da se mu pridružijo v svrhu zastopanja kranjskega šolstva in učiteljstva. —ie.

Spisovni pouk.

(Konec.)

8. razred.

Učni smoter: „Razlaganje pregovorov in izrekov. Daljši spisi, o katerih pa se je poprej razgovarjati, kako se izdelujejo. Prilična vaja, kako osnovati take snovi, ki jih učenci morejo umeti. Opravilni sestavki, inventarji, vozni listi, nakaznice, pogodbe, opravilna pisma“.

Spisje v 8. šolskem letu naj kaže učenceve lastne izdelke ter naj skuplja in dopolnjuje, kar mora vedeti učenec gledé pisem in opravičnih sestavkov. Sosebno pridno naj se goji v zadnjem šolskem letu razjasnjevanje pregovorov in izrekov, ker ti obsežajo čestokrat izkušnje iz življenja in globoke resnice. Razjasnjevanje pregovorov bodi pa najbolj „amplifikacija“ namesto suhega razlaganja posameznih besed. Otroci naj utrdijo resnico z lastnimi ali izmišljenimi dogodki ter naj razložé, kako je pregovor riman.

Daljše spisovne naloge t. j. daljši spisi naj se izdelujejo na podstavi danih razporedb, o katerih se je poprej temeljito razpravljalo.

Široko polje za daljše spise nam daje zopet povest. Epične pesmi, včasih tudi jeden sam dogodek, nam daje mnogo prilike za novo ali pa tudi posneto povest. Kratka berila in basni naj se razširijo ter, kar le mogoče, okinčajo. Životopisi najvažnejših pesnikov so za tó tudi kaj izvrstna vaja, ker ti utrdijo pouk ne samo v spisji, ampak tudi v slovstveni zgodovini.

Gledé opravičnih sestavkov velja pa isto, kar sem povedal pri 6., oziroma 7. razredu.

Vse pa, kar učenec piše, bodi jednostavno, kratko in pravilno, določno, jasno in dobro. Pravilni slog terja, da se misli lepo v redu in logično vrsté. Iz misli mora izvirati misel, druga podpirati drugo, druga sloneti na drugi. Vsaka beseda bodi na svojem mestu, nobene naj ne bode odveč.

Pred vsem je pa potrebno, da je otrokom popolnoma jasna tvarina, katero spisujejo, kajti človek se more jasno izraziti samo o tém, kar mu je jasno.

Pismeno izraževanje mislij je pa težje od ustnega. Dostikrat znajo otroci prav dobro pripovedovati kako stvar, a ko jo je treba zapisati, izgine jim izpred očíj.

Učitelju je treba torej, da pozna duševno sposobnost in znanje svojih učencev in na podstavi tega spoznanja naj prireja spise vaje. S takimi spisnimi vajami si razširi učenec svoje obzorje in s časom prisvoji prav posebne znake svojega sloga, tako, da postane ta slog značajno znamenje njegove osebnosti, po kateri se vsak človek lahko spozna tudi po svoji notranji izobraženosti.

Tako važen predmet kakor je spisje, pač zasluži, da učitelj največjo pozornost nanj obrača.

Pismene izdelke učencev pa učitelj marljivo in vestno popravlja; kajti učenec sme po vsej pravici od učitelja zahtevati, da mu nalogo, ki jo je s trudom in marljivostjo izdelal, pregleda in popravi. Če učitelj tega ne stori, vzame učencu veselje do pridnosti in delavnosti, ob enem ga pa napelje k površnosti in lenobi. Pa ne samo posamezne naloge, ampak vse mora učitelj pregledati in popraviti. Pri nalogah,

ki so se med poukom na šolsko tablo izdelale, pregled pač ni težak. Pri jednom učencu pohvali učitelj pisavo, pri drugem pogrājaj to ali ono napako, pogreške tretjega učenca popravlja na šolski tabli; četrttega pogrājaj zaradi slabe pisave, petemu zapiši dober red v zapisnik kot posebno odlikovanje itd. Na ta način se naloge jednega oddelka v kratkem času pregledajo in deloma tudi popravijo. Učenec vé, da vzame učitelj njegovo nalogo v roko in to ga spodbuja k pridnosti.

Naloge, ki jih imamo za pismene poskušnje, moramo pa brezpogojno izven šolskega časa prav natančno pregledati in popravljati. Pri tej popravi je potrebno, da si učitelj glavne pravopisne in slovniške napake, ki se navadno večkrat ponavljajo, na poseben listek ali zvezek zaznamuje ter jih potem v šoli splošno obravnava in popravlja. Pri taki splošni popravi je navadno vsak učenec pazljiv, ker vsakdo misli, da je njegova ta ali ona napaka. Te vrste poprave se torej prav toplo priporočajo.

Napake učitelj podčrtaj z rdečo tinto in učenec jih mora pa popraviti. Če je pa izraz napačen in bi utegnil pri popravku učencu preglavice delati, mora učitelj učenca poprej o tem natančno poučiti. Popravek pa vestni učitelj zopet pregleda, da se prepriča, če je učenec res vse napake popravil.

Pri popravi nalog je potrebno, da ima učitelj posebna znamenja vpeljana, vendar pa ne preveč. N. pr. za slovniške napake veljaj znamenje +, za pravopisne napake —, za izpuščene besede /; če je pa ves stavek napačen, pa navpična črta na robu zvezka. To zadostuje pri popravkih v ljudski šoli. Nikdar pa ne smemo pustiti učencu, da bi pri popravkih napačno črko prečrtal in vrh te prečrtane črke pravo črko napisal. Vsi popravki se morajo pisati ali na robu zvezka ali pa spodaj pod nalogo.

Pri oceni (klasificiranji) bodi učitelj nepristransk in pravičen. Kratke opazke — pohvale ali graje — ki pa morajo biti lepo pisane, so na pravem mestu.

Rad bi se še pomudil pri tem za razvoj našega materinega jezika tako važnem predmetu, a ker sem se namenil, da zaznamujem le pot, po kateri je hoditi učitelju, da doseže učni smoter pri spisovnem pouku v naših osemrazrednicah na podstavi sedanjega učnega črteža, zato zvršujem svojo nalogo. Ne domišljudem si, da sem jo popolnoma rešil in prav rad bi čul tudi mnjenja spretnih šolnikov o tem važnem predmetu, vendar toliko pa lahko rečem, če bomo vsaj po tej poti hodili, uresničile se bodo pesnikove besede, da slovenski jezik

Jasno ko struna bo pel,
Zvonu enako donil,
Pričal našo modrost
Na desno, na levo naródom“.

J. Dimnik.

Popis priprav in poskusov pri obravnavi beril iz prirodozlojstva.

(Dalje.)

102. Železo.

1. [Pred učence razstavi razno železno in jekleno orodje, železno posodo in nekaj kosov železa.] Te reči so narejene iz železa. Železo je kovina. Kovine so tudi baker, svinec, cin ali kositar, cinek i. dr. Te kovine se na zraku in v vodi več ali manj spremené; imenujejo se nežlahtne ali nedrage kovine. Nasprotno se pa zlató, srebró, živo srebro na zraku nič ne spremené; pravimo jim zato žlahtne ali drage kovine. [Pripravljene imej iz teh imenovanih kovin izdelane reči, n. pr. krajcar, svinčene jaglje, cinasto žlico, cinkasto pločevino, zlat prstan, srebrn denar, živo srebro (v toplomeru).]

2. Železo je najkoristnejša in najpotrebnejša kovina. Iz železa in jekla (trdega železa) narejajo raznovrstno orodje, prečudne stroje, ti-sočerne priprave, železniške šine, posamezne dele pri mostovih, hišah, ladijah in v novejšem času so čestokrat take stavbe vse železne. [Pokaži dobro sliko železnega mostu in oklopnice (Panzerschiff) ali pa kartonirane modele.]

3. Čisto železo se ne nahaja v naravi, primešano je tesno (spojeno) z drugimi tvarinami. Take zmesi kovin in drugih snovi se imenujejo rude, katere kopljejo rudokopi v dolgih in globokih jamah (rovih). Po barvi in lastnosti imajo železne rude posebna imena. Največ železa ima črni magnetovec, ki se dobiva na Štajerskem in drugih deželah. Rudeči železovec najdejo na Dolenjskem (Hrastnem) in drugih krajih našega cesarstva. Najbolj razširjen je rujavi železovec, katerega kopljejo (v Bohinji, v Železnikih, Kropi in Kamni Gorici) na Gorenjskem. Dobiva se to rudo v bobu podobnih oglajenih zrnih in večjih gomoljah; pravijo ji bobovec. Na Dolenjskem (pri Litiji, v belokranjskem Gradci) je več svitloglave (brauner Glaskopf), ki je v jedrnatih, okroglastih in kapnikom podobnih oblikah se nahajajoči rujavi železovec. Na gornjem Štajerskem je cela gora takega železovca (pri Eisenerzu) in na Koroškem (v Hüttenbergu). Svetli rumenkasti jeklenec, ki na zraku porujavi, se dobi pri Jayorniku in Savi na Gorenjskem. [Pripravi vse imenovane rude, če jih pa ni-maš, poišči si vsaj drnovec (Raseneisenstein) na kakem travniku kot rujavi prsten kamen ali izvleci iz ribnika nekaj rujavega blata, ki je z ilovico zmešan rujavi železovec. Prepričan sem pa, da bi nam naši tovariši, službujoči v bližini rudnikov, radi na naše stroške poslali raznih rud in žlindre iz plavežev, ako za nje prosimo.]

4. Da dobijo iz teh rud čisto železo, jih žgejo najpred v prežigalnicah, potem pa pridejo zdrobljene in zmešane z apnom v 10—25 m

visoke peči, v tako imenovane talilnice ali plaveže. Po mostovih vozijo na malih vozičkih rudo in oglje ali pa premog na vrh tacih peči, od koder jo vsipljejo v strašen ogenj in sicer tako, da vržejo plast rude in za tem pa plast goriva (ogljja). To se vedno ponavlja, da se peč polna ohrani. Z velikimi mehovi, ki jih goni voda ali para, privaja se neprenehoma zrak v ogenj, da močno goni in se rude ložje razkrojijo. [Narisaj na šolsko tablo prerez plaveža in razlagaj na sliki kje se rude in gorivo vsipava, zrak prihaja, železo in žlindra odhaja. Pokaži dobro podobo take talilnice.] V takem hudem ognju se razstopé vse rude in primesi ter pridejo do ognjišča, kjer čisto ognjeno železo skozi predor spusté, lahke na železu plavajoče primesi (žlindra) pa z železnimi grabljami odpravijo. Razstopljeno železo se napelje v dolge prekope in plitva korita iz peska ali železa. — Tako železo se imenuje lito železo ali grodelj. Lito železo je zrnato in se ne da kovati, ker se razbije kakor steklo, kreda, kamen in enake reči. Take telesnine se zovejo krhke. — Iz litega železa vlivajo peči, razno železno posodo, krogle, cevi, plošče na štedilnikih, kolesa in druge izdelke.

5. Ako se lito železo zopet razstopi, neprenehoma meša, z mehom zrak vanj piha in ko je strjeno s kladivom obdeluje, ni več krhko, dá se kovati ter obdrži obliko, kakoršno se želi, enako vosku, glini itd. Imenuje se kovno železo. Tako železo in mnogo drugih telesnin ostanejo torej v obliki, ki jo dobé s kovanjem, stiskanjem, vpogibanjem itd. Pravimo, da so raztezne telesnine.

Kovač hoče dva kosa železa združiti. Razbeli jih v ognju, kjer postaneta mehka kakor vosek. Zdaj položi jednega na drugega, jih naglo tolče in tako skupaj skuje, da je le jeden kos. To se pravi železo variti. (Naštevanje kovaškega orodja.)

Fr. Trošt — Vodice.

(Dalje prih.)

Praktična uporaba dr. Houtek & Hervertove prirodoslovne zbirke pri berilih za ljudske šole.

Moja navada sicer ni svoj govor bodisi v katerem koli oziru vpe-
ljevati z dolgim uvodom, vendar pa uvidevam pri obravnavanju
navedenega predmeta nujno potrebo, o njega važnosti za dejansko živ-
ljenje sploh, osobito pa o njega važnosti za napredek človeškega um-
stvovanja in blaženja srcá nekaj besed spregovoriti. Moj uvod ima
torej dvojen namen, spregovoriti o obeh straneh vsacega pouka, o
realni in formalni. Da si tudi sta si te dve strani različni po svojih
težnjah, po videznem cilju, vendar sta v najožjej zvezi. Vsaka izmed
njiju, ako si prisvoja samovlastno bistvo in je osamljena, v temeljito
korist človeka ne more prosperovati; kajti srce brez vedenja, brez um-